

Závěrečné stanovisko ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a ústavní výchovy nezletilé Kateřiny

A. Závěry šetření

Na základě podnětu paní A. A., bytem xxxx (dále také „stěžovatelka“), jsem zahájila šetření podle § 14 zákona o veřejném ochránci práv.¹ Předmětem šetření byl postup Městského úřadu Jablonec nad Nisou (dále také „OSPOD“) a Dětského diagnostického ústavu Liberec (dále také „diagnostický ústav“) ve věci výkonu sociálně-právní ochrany a ústavní výchovy Kateřiny.

Ve zprávě o šetření jsem dospěla k závěru, že OSPOD pochybil tím, že:

- v bezprostřední souvislosti s odebráním Kateřiny z péče s poručníky situaci osobně neprojednal a neinformoval je o dalším postupu a dále s poručníky nespolupracoval a nepodával jim dostatečné informace o řešení situace Kateřiny,
- akceptoval zákaz kontaktu poručníků s Kateřinou na základě sdělení Policie České republiky, ačkoliv Policie České republiky není kompetentní k vydání takového rozhodnutí, a také prosazováním potřeby a vhodnosti úplného zamezení kontaktu Kateřiny s poručníky.

Ve zprávě jsem dále dospěla k závěru, že diagnostický ústav pochybil, když:

- s poručníky nespolupracoval a nepodával jim dostatečné informace o Kateřině,
- realizoval zákaz kontaktu Kateřiny s poručníky bez relevantního soudního rozhodnutí, případně rozhodnutí státního zástupce o předběžném opatření na zákaz kontaktu.

B. Vyjádření úřadů

Bývalý primátor města Jablonec nad Nisou Bc. Milan Kroupa (dále také „primátor města“) mě dopisem ze dne 7. června 2019 informoval, že moji zprávu projednal s pracovníci a pracovníky OSPOD. K jednotlivým konstatovaným pochybením uvedl následující.

B.1 Absence bezprostředního osobního projednání s poručníky a poskytování informací ze strany OSPOD

Primátor města nejprve shrnul všechny telefonické a osobní kontakty OSPOD s poručníky od chvíle vydání usnesení o předběžném opatření, kterým došlo dne 4. května 2018 k umístění Kateřiny do diagnostického ústavu. Upozornil, že ještě téhož dne o tom OSPOD telefonicky vyznamenal poručnici. Dne 9. května 2018 proběhla další telefonická komunikace OSPOD s poručnicí, která sdělila, že žádné další informace nepotřebuje. Dne 16. května 2018 pak OSPOD uspořádal případovou konferenci, které se zúčastnila pouze poručnice, poručník nikoliv. V rámci této případové konference byla projednána situace Kateřiny a Radky, která byla taktéž v náhradní rodinné péči manželů A., a dále poručnice

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

obdržela informace o dalším postupu OSPOD. Během června 2018 pak proběhl kontakt OSPOD s poručníky prostřednictvím jednoho telefonického rozhovoru a jednoho osobního setkání. Následující setkání proběhlo na konci srpna 2018.

Primátor města uvádí, že v rámci všech těchto kontaktů OSPOD předával poručníkům informace o Kateřině, její situaci, aklimatizaci v diagnostickém ústavu a informace o opatřeních OSPOD.

Primátor města nesouhlasí se závěrem zprávy, že by OSPOD poručníky nedostatečně informoval a situaci s nimi neprojednal. Zároveň vznesl otázku, které konkrétní informace, jež náleží do kompetence OSPOD, poručníci neobdrželi.

Nicméně i přes výše vyjádřený nesouhlas primátor města uvádí, že „pro zkvalitnění výkonu sociální práce budou v budoucnosti vedoucí pracovníci doporučovat sociálním pracovníkům, aby v obdobných situacích byla bezodkladně nebo v nejbližší možné době, pokud to okolnosti případu dovolí, s rodiči nebo s jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, projednána situace odchodu dítěte z rodiny v rámci protokolovaného jednání na OSPOD“.

B.2 Akceptace zákazu kontaktu na základě sdělení Policie České republiky a prosazování potřeby a vhodnosti úplného zamezení kontaktu ze strany OSPOD

Primátor města Jablonec nad Nisou konstatoval, že OSPOD nerozporoval policejní úkon, kterým byl zakázán kontakt poručníků s Kateřinou a Radkou, a tímto zákazem se řídil. Uvádí ale, že OSPOD tak činil zejména z obavy z konfrontačního a manipulativního jednání poručníků. To opírá především o dosavadní způsob jednání poručníků k Radce, což dokládá mimo jiné i zprávami vypracovanými pracovníky zařízení vyžadujícího okamžitou pomoc.

Za podstatné považuje primátor města také skutečnost, že stěžovatelka je současně jak poručnicí Kateřiny a Radky, tak zároveň zákonným zástupcem pana B. A., který byl obviněn z trestného činu sexuálního zneužívání Radky.

I přes svůj nesouhlas se svým závěrem primátor města uvádí, že doporučí sociálním pracovníkům, aby v obdobných případech byl bezodkladně podán návrh státnímu zastupitelství na opatření zákazu styku.

B.3 Absence spolupráce a poskytování informací o Kateřině ze strany diagnostického ústavu

Ke zprávě se dne 30. května 2019 vyjádřil i ředitel diagnostického ústavu Mgr. Bc. Lubomír Brebta. Uvádí, že veřejná ochránkyně práv ve své zprávě nepřihlédla ke skutečnosti, že Kateřině byl zachován kontakt s matkou poručníka, která ji navštěvovala a brala na procházky. Dále doplňuje, že poručníkům byly informace poskytovány telefonicky vždy, když si zavolali. Ředitel diagnostického ústavu proto nesouhlasí se závěrem, že by došlo k zprůtrhání vazeb a kontaktů Kateřiny s rodinou, a to i na základě vyjádření Kateřiny, která si podle zprávy diagnostického ústavu Liberec absenci kontaktu s poručníky nepřipouští a za nejbližší osoby označuje sestru Radku a babičku.

B.4 Realizace zákazu kontaktu bez právního důvodu ze strany diagnostického ústavu

Ve věci realizace zákazu kontaktu ředitel diagnostického ústavu uvádí, že diagnostický ústav tak reagoval na naléhavost a urgentnost usnesení soudu, kterým byla Kateřina přesunuta do diagnostického ústavu. Dále upozorňuje, že v době přesunu Kateřiny bylo vyšetřování pana B. A. teprve v počátku, a proto se pro diagnostický ústav stalo podezření ze spáchání trestného činu sexuálního charakteru členem domácnosti nejvyšší prioritou. Ředitel diagnostického ústavu dále poznamenává, že veřejná ochránkyně ve své zprávě reagovala na situaci, kdy vyšetřování Policie České republiky bylo již skončeno. Jako důležitou také vidí skutečnost, že poručenství manželů A. bylo nepravomocně soudem zrušeno.

I přes svůj výše vyjádřený nesouhlas ředitel diagnostického ústavu mě informoval o přijatých opatřeních. Prvním z nich bylo informování Policie České republiky ze strany diagnostického ústavu o nekompetentním rozhodnutí o zákazu kontaktu Kateřiny s poručníky a o tom, že již nevyhoví budoucím obdobným žádostem ze strany Policie České republiky. Následně byla přijata opatření přímo v diagnostickém ústavu, a to taková, že v případě realizace zákazu styku budou striktně vyžadována rozhodnutí soudu, popřípadě státního zastupitelství. Závěrem ředitel diagnostického ústavu uvádí, že o nezákonném postupu Policie České republiky informoval i zařízení, kam byla Kateřina umístěna.

C. Závěrečné hodnocení

Opatření úřadu nepovažuji za dostatečná. Proto vydávám své závěrečné stanovisko podle ustanovení § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv. Součástí stanoviska je návrh opatření k nápravě.

C.1 Absence bezprostředního osobního projednání s poručníky a poskytování informací ze strany OSPOD a diagnostického ústavu

V tomto bodě trvám na svých závěrech prezentovaných ve zprávě o šetření.

Přestože primátor města uvádí, že kontakt s poručníky OSPOD telefonicky navázal ještě téhož dne, kdy byla Kateřina přesunuta, nepovažuji takový postup za dostatečný. OSPOD měl poručníky informovat bezodkladně v souvislosti s odebráním a měl tak učinit osobně nebo se alespoň bezodkladně o osobní kontakt s poručníky pokusit. První osobní kontakt OSPOD s poručníky proběhl až o téměř 14 dnů později, a to v rámci případové konference, které se poručnice zúčastnila. Telefonický kontakt v případě, kdy dochází k odebrání dítěte z jeho přirozeného prostředí a narušení rodinných vazeb se nejeví jako dostatečný pro takto závažnou situaci, a proto nemůže být pouhým telefonním hovorem bez snahy OSPOD o osobní kontakt nahrazen. Bylo povinností OSPOD takové informace poručnici pravidelně poskytovat z vlastní iniciativy a bez předchozích žádostí poručnice. To lze dovodit ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí, který ukládá OSPOD povinnost projednat s osobami odpovědnými za výchovu dítěte situaci, kdy má dojít nebo dojde k odebrání dítěte z péče.² Stejná povinnost pak vyplývá i pro diagnostický ústav.³

2 Ustanovení § 14 odst. 2 písm. a) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

3 Ustanovení § 26 odst. 1 a 3 zákona o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy.

Na dotaz OSPOD, které informace nebyly poručníkům poskytnuty, uvádím, že šlo především o informace odůvodňující zákaz styku. Absenci takových informací jsem dovodila z podnětu stěžovatelky, spisové dokumentace OSPOD i ze samotné realizace zákazu styku bez legitimního podkladu. Dále také z faktu, že poručnice neobdržela ani od diagnostického ústavu ani od OSPOD písemný dokument, na jehož podkladě byl uskutečňován zákaz styku (neobdrželi přípis Policie České republiky, ze kterého zákaz kontaktu vycházel). Nemohla se proti němu tedy ani nikterak bránit. Podle vyjádření poručnice pak nešlo jen o informace týkající se zákazu styku, ale také o informace o zdravotním stavu, školní docházce atd. Tyto informace nedostávala, přestože měla na takové informace stejné právo, jako by měl rodič dítěte. Diagnostický ústav naopak tvrdí, že jí nějaké informace telefonicky poskytl, ale v jakém rozsahu a v jaké kvalitě nelze zpětně ověřit. Vzhledem k protiprávnímu jednání OSPOD a diagnostického ústavu v otázce zákazu styku jsem pak neměla důvod pochybovat o tvrzení poručnice, že nedostávala dostatečné informace ani o Kateřině.

Podle Úmluvy o styku s dětmi (čl. 2) se stykem rozumí i „poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě“.⁴ Jak vyplývá z výše uvedeného článku, právo na styk nespočívá pouze v osobním styku s dítětem, ale zahrnuje také pouhé podávání informací o dítěti rodiči (popřípadě jiné osobě, v jejíž péči se nachází). Tím, že OSPOD i diagnostický ústav nezákonně bránily ve styku poručníků s Kateřinou a zároveň jim neposkytovaly dostatečné informace o Kateřině, porušovaly právo styku a v něm obsažené právo na informace.

C.2 Zákaz kontaktu na základě sdělení Policie České republiky a prosazování potřeby a vhodnosti úplného zamezování kontaktu ze strany OSPOD a diagnostického ústavu

V tomto bodě trvám na svých závěrech prezentovaných ve zprávě o šetření.

Považuji za nutné stejně jako ve zprávě znovu upozornit na to, že zákaz styku lze realizovat pouze na základě rozhodnutí soudu,⁵ popřípadě na základě předběžného opatření o zákazu styku obviněného s poškozeným vydaného státním zastupitelstvím v přípravném řízení.⁶ OSPOD tedy nemůže vycházet z žádosti Policie České republiky o zamezení kontaktu dítěte s poručníky.

Bez zákonného podkladu OSPOD ani diagnostický ústav nemohl odůvodnit zákaz styku ani probíhajícím trestním řízením ve věci sexuálního zneužívání, ani kdyby bylo na úplném začátku. Nadto je třeba uvést, že trestní řízení bylo vedeno proti jejich synovi, nikoliv proti některému z poručníků, a navíc se nevztahovalo ke Kateřině, ale k Radce. Za situace, kdy je vedeno trestní řízení na jednoho z členů rodiny, není nutným opatřením zákaz kontaktu s ostatními členy rodiny. Danou situaci je vždy třeba hodnotit individuálně. Jsem přesvědčena, že v uvedeném případě by zcela postačoval dočasný asistovaný kontakt (pro dobu vyšetřování Policie České republiky). Dále musím uvést na pravou míru tvrzení,

4 Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 91/2005 Sb. m. s., o přijetí Úmluvy o styku s dětmi.

5 Na základě ustanovení § 466 písm. d) zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

6 Na základě ustanovení § 88b odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

že v době, kdy jsem na situaci reagovala, bylo trestní řízení již skončeno. V době vydání mojí zprávy o šetření jsem měla informaci o tom, že je stále vedeno trestní řízení proti synovi poručníků, a to ve fázi obžaloby. Za lichý musím označit rovněž argument diagnostického ústavu, že poručenství manželů A. soud nepravomocně zrušil. Rozhodnutí v dané době nenabývalo právní moci (bylo vedeno odvolací řízení) a nikdo, tedy ani diagnostický ústav, z něj tudíž nemohl vyvozovat závěry ani jakékoliv právní následky. Stejně tak nelze argumentovat ani manipulativním a konfrontačním chováním poručníků k dalšímu z dětí v jejich péči. Pokud měl OSPOD za to, že kontakt měl být omezen či zakázán, měl k tomu využít zákonem mu svěřené oprávnění podat podnět k soudu, který mohl následně styk korigovat. Jak již jsem ale uvedla, v uvedeném případě, z mého pohledu, připadalo v úvahu pouze dočasné omezení v podobě asistovaného kontaktu. Naléhavost a urgentnost situace, jak ji označuje okresní soud v usnesení, kterým byla Kateřina přesunuta do diagnostického ústavu, a jimiž diagnostický ústav argumentuje, byly naplněny již samotným vydáním usnesení, a tedy odebráním Kateřiny z rodiny. Diagnostický ústav neměl oprávnění vykládat toto rozhodnutí nad jeho rámec a přisuzovat mu jinou funkci, než kterou mělo plnit.

Stejně tak je lichý i argument diagnostického ústavu, že Kateřina se setkávala s babičkou, a tudíž nedošlo k přetrhání rodinných vazeb. K úplnému přetrhání vazeb s rodinou sice nemuselo dojít, to ale neznamená, že nedošlo k porušení práva poručníků na styk s dítětem a vazeb s nimi. I pokud by Kateřina skutečně jako blízké označovala pouze sestru Radku a babičku (což je možné interpretovat i dlouhodobým odloučením od poručníků), nic to nemění na tom, že manželé A. byli stále jejími poručníky, kteří měli ze zákona právo ji vídat a stejně tak měla ona právo vídat je. Právo poručníků ke styku s Kateřinou totiž nelze nahrazovat stykem Kateřiny s babičkou či sestrou. Nezákonně omezené právo styku poručníků nemohl diagnostický ústav nahrazovat právem styku jiného (babičky, Radky).

D. Opatření k nápravě

Argumenty OSPOD i diagnostického ústavu obsažené v jejich vyjádření nadále považuji za nesprávné. Jejich opatření, která přijaly pro daný případ i budoucí praxi, neshledávám za zcela dostatečné.

Proto navrhuji, aby OSPOD napříště v obdobných případech:

- (1) vyhodnocoval samotnou nezbytnost zásahu do kontaktu dítěte s osobou odpovědnou za výchovu,
- (2) volil co nejméně invazivní zásahy do práva na styk dítěte s osobami odpovědnými za jeho výchovu, v obdobných případech asistovaný kontakt,
- (3) v rámci návštěv dítěte v zařízení sledoval, zda zařízení poskytuje osobám odpovědným za výchovu informace o dítěti – poskytnutí dokladu, na jehož základě došlo k zákazu kontaktu s dítětem, informací o zdravotním stavu dítěte, školní docházce, zájmové činnosti apod.,
- (4) s osobami odpovědnými za výchovu dítěte jednal po celou dobu řešení situace dítěte a průběžně jim podával informace o řešení situace dítěte.

Dále navrhuji, aby diagnostický ústav napříště v obdobných případech:

- (5) žádal zákaz kontaktu, jen je-li to v zájmu dítěte, a i on sám vyhodnocoval situaci dítěte a podporoval co nejméně invazivní zásahy do práva dítěte na kontakt s rodinou,
- (6) za situace omezení kontaktu s dítětem poskytoval osobám odpovědným za výchovu dítěte kromě osobně/telefonicky sdělených informací, informace i v písemné formě; činí-li tak pouze osobně/telefonicky, je třeba o telefonních hovorech pořizovat alespoň dostatečné záznamy vypovídající o tom, zda a jaké informace byly skutečně poskytnuty,
- (7) předešel situacím, kdy se osoby odpovědné za výchovu nedozvědí, na jakém podkladě došlo v zařízení k zákazu či jinému omezení jejich kontaktu s dítětem.

Závěrečné stanovisko zasílám současnému primátorovi města Jablonec nad Nisou RNDr. Jiřímu Čeřovskému a žádám, aby mi podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv sdělil, zda provedl navržená opatření k nápravě. Odpověď očekávám v zákonné lhůtě 30 dnů od doručení stanoviska. Stanovisko zasílám také stěžovateli.

Pokud Městský úřad města Jablonec nad Nisou a Dětský diagnostický ústav Liberec nepřijme navržená opatření k nápravě nebo provedená opatření nebudu považovat za dostatečná, podle ustanovení § 20 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv vyrozumím nadřízený úřad, případně mohu o svých zjištěních informovat veřejnost včetně sdělení jmen osob oprávněných jednat jménem Magistrátu města Jablonec nad Nisou a Dětského diagnostického ústavu Liberec.

Brno 20. září 2019

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(stanovisko je opatřeno elektronickým podpisem)